

NOTES HISTÒRIQUES SOBRE LA SOCIETAT CATALANA DE CIÈNCIES FÍSiques, QUÍMIQUES I MATEMÀTIQUES

per

RAMON PEYPOCH *

Els amics directius de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques m'han demanat una col·laboració per a aquest primer número del seu BUTLLETÍ. Atenc amb gust llur invitació, tant per la importància que té la nova publicació, com perquè la seva aparició desvetlla en mi el record d'un episodi semblant que un grup d'amics protagonitzàrem el febrer de 1926: el primer número de la revista «Ciència», Revista Catalana de Ciència i Tecnologia.

M'he remuntat mig segle enrera, perquè em sembla que amb el llançament d'aquell primer número es posà en marxa un procés que, sense imaginar-ho els seus iniciadors, cristallitzà l'any 1932 en la fundació de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques.

El 1926, el país passava el dejuni de política que seguí al cop d'estat de setembre de 1923. Per fer front a l'envestida, la catalanitat reaccionà abocant-se a noves modalitats de resistència, d'ordre cultural en primer terme. I, dins aquesta, impulsà l'aparició d'un grup de publicacions que, si no significaven per a la nostra llengua nous camps de penetració, sí que n'establien d'altres de dedicats als àmbits de l'alta cultura.

Producte d'aquella embranzida foren la «Revista de Catalunya», l'excel·lent creació d'Antoni Rovira i Virgili, el 1924, model ja perfeccionat d'una revista d'alts estudis literaris, històrics i socials; «La Paraula Cristiana», resultant de l'esforç combinat del canonge Carles Cardó i de Josep M. Capdevila i Balanzó, en la qual els problemes de la fe eren tractats amb un nou

* RAMON PEYPOCH I PICH. Nascut a Barcelona (1898). Perit químic (Escola Industrial de Vilanova i la Geltrú). Fundador i secretari de redacció de «Ciència» Revista Catalana de Ciència i Tecnologia (1926). Soci fundador i president de la Societat de Química de Catalunya (1930). Director de la Secció de Física i Química de la SCCFQM (1932). A partir del 1936 es dedicà, ultra al treball professional en la indústria del cautxú a Barcelona i Mèxic, a l'activitat política al servei del catalanisme.

esperit que s'avançava al que després ha ofert al món la visió d'una Església que vol renovar-se, i «*Criterion*», la primera revista catalana de filosofia, dirigida pel P. Miquel d'Esplugues, les dues darreres el gener de 1925.

Aquestes revistes, que tenien estimables precedents en la producció editorial catalana, marcaren pel to, per la presentació i pulcritud editorial, i ensem per la modernitat de llur concepció, l'entrada en un període de consolidació de la cultura catalana, nodrit per un floret d'escriptors de primera categoria i una munió de lectors que les estimulava amb llur adhesió.

L'ambient era, doncs, favorable a aquest tipus d'iniciativa, constatació que féu pensar en la possibilitat d'una empresa sense precedents: l'edició d'una revista científica.

Fets els sondeigs necessaris, la idea prengué, i el mes de febrer de 1926 sortia el primer número de «*Ciència*», *Revista Catalana de Ciència i Tecnologia*. Nasqué amb un quadre brillant de redactors i col·laboradors, entre els quals figuraven les personalitats més destacades del nostre món científic i tècnic. Hi havia també un equip de joves universitaris que cooperaven amb eficàcia a les tasques de redacció i, a més d'aquests, un jove autodidacte, Tirs Fuentes i Tejero, lector i estudiós avidíssim que nodria una gran part de les recensions i del noticiari, a més de contribuir a resoldre els múltiples dubtes lingüístics que es presentaven. Li dedico aquest record perquè fou un exemple notable del que pot fer la voluntat d'assimilació a la catalanitat i perquè en el seu esperit de servei veig representat el de tants altres companys que feren viable l'empresa. Vaig ésser secretari de redacció de la revista perquè no es trobà director entre els noms prestigiats que figuraven entre els col·laboradors. La publicació era considerada per aquells amb simpatia i mereixedora d'èxit; però també amb escepticisme quant a la seva viabilitat. Li faltava, certament, l'aval acadèmic, imprescindible a una publicació d'aquesta índole en un país de baixa densitat de lectors.

En el pòrtic de presentació s'exposaven els objectius i —per què no dir-ho?— les il·lusions dels seus patrocinadors; oberta a l'estudi de la ciència pura i aplicada en totes les especialitats, les seves pàgines es posaven a la disposició dels investigadors i tècnics catalans —als quals s'afegiren alguns de forasters— ensem que proporcionaria una àmplia informació sobre l'activitat científica i els fets més destacats a escala nacional i mundial.

El mateix any 1926, uns mesos després de l'aparició de «*Ciència*», la col·lecció de «*Monografies Mèdiques*» del Dr. Jaume Aiguadé venia a ampliar el fons ja notable de literatura catalana sobre ciències mèdiques.

Les dues empreses proporcionaren la prova de la maduresa de la llengua catalana per a la difusió i la discussió globals dels problemes científics i tècnics, constatació que fou més evident en la revista «*Ciència*» a causa de la major diversitat dels temes que hi eren tractats.

De les relacions nuades entre els col·laboradors de «Ciència» sorgí el nucli fundador de la Societat de Química de Catalunya, que inaugurà les seves activitats el mes d'abril de 1930. La nova entitat, estatjada en el local de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya, tingué ben aviat un nucli bastant nombrós d'afiliats que li permeteren de desenrotllar una labor intensa de la qual «Ciència» fou el portaveu.

Amb la caiguda de la dictadura de Primo de Rivera, esdevinguda a la primavera del 1930, l'Institut d'Estudis Catalans pogué reprendre les seves activitats normals i el 1932, com a acte inaugural del seu any jubilar, creà la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques. Prèviament informada del projecte i considerant-lo convenient a l'interès comú, la Societat de Química de Catalunya havia acordat en Consell General del 15 de desembre de 1931 la seva dissolució i l'ingrés dels seus associats a la nova filial de l'Institut, de la qual foren el nucli fundador més nombrós.

L'assemblea de constitució de la nova entitat se celebrà el dia 11 de gener de 1932 sota la presidència del Dr. Josep Estalella, que havia estat el president de la comissió que dugué a terme els treballs previs. S'hi aprovaren els Estatuts i es nomenà la Junta de govern que quedà constituïda per: Dr. Josep Estalella, president; Dr. Marian Faura, Bonaventura Bassegoda i Ramon Peypoch, Vice-presidents; Josep Gassiot i Llorens, Secretari; Àngel Julià i Sauri, Tresorer, i Estanislau Ruiz i Ponseti, Director de publicacions.

Les Juntes directives de les tres seccions es formaren com segueix:

Secció 1.ª, Física i Química: Director, Ramon Peypoch; Secretari d'actes, Francesc Sala i Català, i Secretari redactor, Francesc Hernández.

Secció 2.ª, Enginyeria i Matemàtiques: Director, Bonaventura Bassegoda; Secretari d'actes, Antoni Munné; Secretari redactor, Antidi Layret.

Secció 3.ª, Geofísica, Astronomia i Meteorologia: Director, Dr. Marian Faura; Secretari d'actes, J. Baltà; Secretari redactor, Joaquim Ferrer.

El 17 de gener tingué lloc l'acte inaugural oficial a la Sala de la Casa de Convalescència de l'Hospital de la Santa Creu, on s'estaven fent encara les obres d'habilitació per a instal·lar-li l'Institut, amb tots els seus serveis i dependències. El presidí l'Hon. President de la Generalitat, Sr. Francesc Macià, el qual acompanyaven Pere Coromines, President de la Secció de Ciències de l'Institut, J. Puig i Cadafalch, Dr. Jaume Serra i Hunter i Dr. August Pi-Sunyer. Entre el públic assistent hi havia representants de les diverses Acadèmies i Instituts de Catalunya.

Pere Coromines, en nom de l'Institut, pronuncià el discurs de presentació de la nova filial, que omplia un espai buit dins el complex dels organismes de l'Institut, en el qual predominaven els dedicats a les ciències de la natura i a la filologia. Féu remarcar que la filial naixia forta perquè es nodria en bona part d'altres entitats ja existents, i la declarà incorporada a l'Institut.

Clogué l'acte el Dr. Josep Estalella, president de la nova societat, que dissertà sobre l'Evolució de les societats científiques de Catalunya. Reconeugué el baix desenrotllament que aquestes havien assolit, atribuïble, en bona part, a la centralització dels ensenyaments universitaris i a l'exclusiva atribució a la Universitat Central (de Madrid) del dret d'atorgar doctorats. Aquesta norma feia que els estudis verament universitaris dels estudiants només nodrissin les societats científiques de la capital.

L'Institut d'Estudis Catalans tingué el mèrit de contribuir a la rectificació d'aquest estat de coses mitjançant la creació de noves entitats i serveis científics i estimulant la incorporació dels existents.

* * *

Les tasques de la Societat estigueren entrebancades durant un parèntesi de més de vint anys. Foren represes el mes de maig de 1959 i encara hagué d'actuar amb limitacions que, en allò que és essencial, encara subsisteixen.

Ara, la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques dona, amb la publicació d'aquest BUTLLETÍ, un salt important. Amb ell, a més d'establir una relació regular entre els seus associats, es comunicarà amb altres entitats germanes i podrà multiplicar l'eficàcia de les seves activitats.

Projectar un butlletí, elaborar-lo i llegir-ne el primer número ha estat sempre un conjunt de satisfaccions que compensen l'esforç esmerçat. A mesura que passa el temps i la revista va tenint solera, requerirà més esforços. Per això la llarga vida d'una revista és un mèrit destacable. Tots esperem que el BUTLLETÍ de la Societat Catalana de Ciències l'assoleixi i faci història, com l'han feta tantes altres publicacions de l'Institut.